

44-74
 PP. 1-8. 10
 written by: Welfrid Matodzi
 told by: Makhoma at
 Zwerani
 date: July 1988
 K44/7

U dzama ka matena maboko
 Kelwamondo indexed

Nga rwaba wa ndalwa Iskipindula
 nga rwaba wa 1896. Kdi hone hu
 Khi dzama matena maboko
 Kelwamondo we a vha ene
 Khosi ya dwomondo.

Kdi hone vha thuvha shango
 lotle la dwamondo, vha tshi
 thoma vusamufhisi fihiri, vha
 thoma u thavhama nga
 mafumo pia nga fwigidi
 vharwe vho vha tshi lwela
 Raidime uia vhe ene Khosi
 vharwe vha tshi lwela Phophi
 uia vhe ene Khosi.

Kdi hone vha tshi vhuva
 vha ramba na vha tshi
 Ramabulana vha thoma
 u tanga u la Phophi na
 vha thuvha vha we.

Kdi hone vha thuvha
 Iskipulanani na vha Khumbe
 vha tshi shavha, dzi thavha
 da sala dzi sina mutlu
 vha shavhela vho tshi thavhani
 ya dwomondo.

(18)

144

Nani hane hini tahi takuma
 Madi vhandila mukalaha
~~khosi~~ ya shango la
 Ishakuma a takanga
 ya Matatani a swika
 a anba nanka swomondo
 asi: Uthathu vha swomondo
 luvhani ngani hawha
 vha thwini si nga vha kwe:
 Vdi hane vhwamondo maboho
 a tahi vuna vemi vhani
 na mbody vha tshi tswa
 na vhasidzana vha vili
 na phuh vho kwala na
 fo la vha lisa vthopha
 he vha Ramabulana vha
 vha vho ghata mishashagato
 hony vha swika vha si:
 to da m luvha. Uthaha -
 Ramabulana vha tangwedza
 phuh phuzi, vhasidzana
 vha vha bana vha sia
 vha vha vha vha vha vha
~~gudaga~~ Musikhosi
 Ramabulana a tahi
 tswa vthopha a anba
 na vha swomondo asi: Ni
 sale vdi tshi vthulaha

Whaka Raidime nne na
Uwa.

Zwenezwo nga
madekwanadha Luomondo
vha sambana vha khondo
vha ya Matatani, vha
thun tsha' murwe wawo
nge a tadhanya nawa
mu kosi wadathu u hla
o khulawanga Ramathula
na sibubulane. Kdi hone
vha tshi thoma u tadha
mu kosi vha vha laka
mu tswana a vha laka
nga Fredzisa ni tshidhale
ngani o vha o shandikele
vha tshi vha le, ati nne
ndi ima na Raidime.

Zwenezwo Ramathula
gelebe a tshi tsha
a ya a futa "mudi wawe
tshi fulanapi. Khambe
vha isa Muni vha
thandavhatu na ene o
vha e wa Luomondo.

Kdi hone vhatu vha
tshi thoma u gula
zwa vha tshi tsha vha
na nawa shango lalala.

4.

18

K44/7

Uha-ha-mukhesi vha itelana
 mndode na vha ha-mugishi vhe
 vha na vha ha-khosi, vha ha
 vha mukhesi vha khinya nge
 vha vhalaba mutonga musu vha
 vha lalala vha ha-mugishi,
 gwelagw musu gwu na pfala
 musu vha ha vha mukhesi
 vha vhalaba mutonga, tshiwawe
 a ya a fara mukhesi
 tshiwawe o vha a ene khosi ya,
 vha tonga na nge mahori o the
 o mondo vha fara tongane
 vha musu ha tshiwawe, mukhesi
 a ifhiwa mukhomo wa u bua
 bada ya u ya mndwiriidi
 ma tshu a u o shelwa
 shamboni la tsho ya mndwiriidi
 ula mutonga we a vhalaba.
 Tswenejo vha thoma ndwa
 ya marhuru na mphephu
 marhuru vha shaba, vha
 na u sola oigama u. Vdi
 vha na ~~god bet~~ Piet Joubert
 vha na mndwiriidi ya
 marhuru vha lwa na vha ha
 Ramabulana vha vha kunda
 mphephu a ya a dula

1. (18)

K 44/7

5

Isheendulu, vha mufhada
a shawela vhuwawa na
hore vha mufhada a
shawela seli ka
"Thembe" Rhodesia:

Musi a hangei seli Galanga
Piet Joubert a tshela
na mmbi ya mabhuru, vha
swika vhadwana vha ka
Ramabulana juenezwo
Piet Joubert a shilawa
nga vha ka Ramabulana
mat mabhuru vha kundwa
vha shuya vho kwala
Piet Joubert ene maranga
phanda wa mmbi ya
mabhuru, a ya ut
switwa hayani.

Musi vha ka Ramabulana
vhe seli ka vhu Galanga
ka swika Bulela a vha
pfulusa a vha vhuwawa
Kodi hore phosi mpephu
a tshi ya ka phata Mitana
Kini ka mmbi na vha
ka Isheendulu. Zupenezwo
Ramabulana a dzhia
mafumo a vha ka

6

(18)

K44/17

ngao miasa bo a tchi si no vha
ni tchi si shulaha ngao.
Bulala a ya a fhatamud
wawe Brestone, vhatonga
vha ya vha tchi bo
kwekela hone, milamdu
yavho. Bulala a si a tchi
vha' vhudya a si thomani
si bwa dindi hafa, ha si
misi dindi lo no fhela w
bwiwa. A thoma wika
thuntshela ngom dindini
vho tchi vha vha tchi
vha vha ya w kwelala
na a la mhwelala wa.
Kdi hone Bulala a tchi fara
mawhuu. vhatu vha swonga
kholomo oya o la mawhuu.
Da da na mawhuu mawhuu
vho fara mudheko vho
toma dugu tshana ya
mawhuu a no fi mazhese
a tchi ya a dzika mbatu
a fhamlana namawhuu
mawhuu.

8*

(18)

1/24/7

whathu wha ya who toa
 hwaliswa gw gidi zwa arhomuwe
 na muruwa a de na tshigidi aphiwa
 Bondo ha si musu who no swika
 gwa phiwa, whathu wha who zwa
 swi ni tshiswika hayani
 ni songo i tambisa hazi
 tshelade ni i tshelade

ha si nga kwaha wa 1902 wha
 thomiswa w the la, ndimisi
 whathu wha kha di toa
 su ka mika mba wha tshil
 ita gone gw i ambato

t.b. Mushoma at Maxamane
 (Dzwerani)
 July 1938

~~Thadendo tshil tshil tshil tshil~~

~~Thathe milobeni, kumalanga
 kumalanga kumalanga, ni tshil
 kumalanga nga khulwane udi
 tshil~~

End 5.18